

ЗИГМУНД ФРОЙД УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНА

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою університету

Протокол №10 від
«11» червня 2025 р.

**СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ СУЧАСНИХ КЛАСИФІКАТОРІВ
ПСИХІЧНИХ ХВОРОБ «МКХ-11; ДСМ-5»**

СИЛАБУС

Освітній рівень: Перший (бакалаврський)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

Спеціальність С4 «Психологія»

Освітньо-професійна програма "Психологія"

Статус дисципліни: вибіркова

Форма навчання: денна

<u>Форма навчання</u>	<u>Курс</u>	<u>Семестр</u>	<u>Лекції (год.)</u>	<u>Практичні (год.)</u>	<u>Самостійна робота студента (год.)</u>	<u>Разом (год.)</u>	<u>Залік (сем.)</u>
<u>Денна</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>20</u>	<u>14</u>	<u>56</u>	<u>90</u>	<u>4</u>

1. Загальна інформацію про викладача (лектора, асистента).

Ромаш Іван Романович, кандидат медичних наук, доцент кафедри психології ЗФУУ

Контактна інформація: e-mail: iromashr@gmail.com

2. Назва, код дисципліни і кількість кредитів

На вивчення навчальної дисципліни «Сучасне розуміння сучасних класифікаторів психічних хвороб «МКХ-11; ДСМ-5» відводиться **90** годин **3** кредити ЄКТС.

3. Час і місце проведення навчальної дисципліни

Вивчення здійснюється протягом 4 семестру на 2-ому курсі навчання.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Для успішного засвоєння дисципліни «Сучасне розуміння сучасних класифікаторів психічних хвороб «МКХ-11; ДСМ-5» студентам необхідно мати ґрунтовні знання з таких предметів:

Пререквізити:

- Анатомія центральної нервової системи та фізіологія вищої нервової діяльності — вивчає будову та функції мозку й механізми регуляції психічних процесів.
- Психодіагностика — формує знання й навички застосування методів оцінки та вимірювання індивідуально-психологічних особливостей.
- Напрямки сучасної психотерапії. Інтеграція, діалог — дисципліна, що досліджує сучасні психотерапевтичні підходи та їх інтеграцію, сприяючи формуванню професійного діалогу між різними школами й методами психотерапії для ефективної допомоги клієнтам.
- Патопсихологія — вивчає закономірності порушення психічної діяльності при різних формах психічних розладів, механізми їх виникнення та прояви, а також психологічні методи дослідження патологічних змін особистості й мислення.

Постреквізити:

Після завершення дисципліни студенти зможуть застосовувати отримані знання у таких предметах та професійних сферах:

- Клінічна психологія — навчальна дисципліна, спрямована на формування у студентів знань про закономірності виникнення, перебігу та корекції психічних розладів, розвиток умінь диференціації норми й патології, а також набуття практичних навичок психодіагностики, психокорекції та психологічної підтримки осіб із психічними та поведінковими порушеннями.
- Основи психіатрії — дисципліна, що ознайомлює студентів із базовими поняттями психіатрії, класифікацією психічних розладів, принципами їх

діагностики та загальними підходами до лікування й психосоціальної підтримки пацієнтів.

- Основи психологічного консультування — розглядає принципи, методи та етапи надання психологічної підтримки клієнтам у різних життєвих ситуаціях.
- Основи нейрокорекції — вивчає методи психологічної та педагогічної допомоги, спрямовані на корекцію та розвиток когнітивних, емоційних і поведінкових функцій у дітей та дорослих із нейропсихологічними порушеннями.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Сучасне розуміння сучасних класифікаторів психічних хвороб «МКХ-11; ДСМ-5» є складовою професійної підготовки майбутніх психологів та фахівців у галузі психічного здоров'я. Вона поєднує теоретичні знання з практичними навичками, необхідними для розуміння природи психічних порушень, їх класифікації, етіології та патогенезу. Особливу увагу приділено психологічним механізмам формування поведінкових розладів, етичним та правовим аспектам роботи з особами, що мають психічні порушення, а також сучасним методам психокорекції та психотерапії.

Згідно навчального плану підготовки психологів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр», вивчення навчальної дисципліни здійснюється на 2 курсі (денна форма навчання), на вивчення якої відводиться 90 годин.

6. Призначення навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна «Сучасне розуміння сучасних класифікаторів психічних хвороб «МКХ-11; ДСМ-5» призначена для формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння природи, класифікації, етіології та патогенезу психічних і поведінкових порушень. Вона забезпечує оволодіння знаннями про психологічні механізми виникнення та перебігу розладів, розвиток умінь діагностики, профілактики, психокорекції та психотерапевтичної підтримки.

Дисципліна спрямована на підготовку майбутніх фахівців до професійної діяльності у сфері психічного здоров'я, формування етичної та правової компетентності, а також готовності до міждисциплінарної взаємодії з лікарями-психіатрами, психотерапевтами, соціальними працівниками. Її призначення полягає у забезпеченні студентів знаннями й практичними навичками, необхідними для ефективної роботи з особами, що мають психічні та поведінкові розлади, та для підвищення якості психологічної допомоги в суспільстві.

7. Мета вивчення навчальної дисципліни

Формування у студентів системного розуміння сучасних міжнародних класифікацій психічних розладів — МКХ-11 та DSM-5, їх концептуальних засад,

діагностичних критеріїв і практичного застосування у клінічній та психологічній діяльності.

8. Завдання вивчення дисципліни

Завдання спрямовані на формування високого рівня професійної компетентності у здобувачів освіти, які зможуть ефективно працювати у сфері психотерапії:

- Ознайомити студентів із історією становлення та принципами побудови класифікаторів психічних хвороб.
- Розкрити структуру, категорії та діагностичні критерії МКХ-11 і DSM-5.
- Порівняти підходи до класифікації психічних розладів у двох системах та їх практичне значення.
- Навчити використовувати класифікатори для формулювання психологічного висновку, планування психокорекційної роботи та міждисциплінарної взаємодії.
- Сприяти розвитку професійного мислення, етичної відповідальності та здатності до критичного аналізу діагностичних концепцій.

8.1. У результаті вивчення навчальної дисципліни «Сучасне розуміння сучасних класифікаторів психічних хвороб «МКХ-11; ДСМ-5» здобувач вищої освіти повинен

Знати:

- предмет, завдання та місце класифікацій психічних хвороб у системі наук;
- історію становлення та сучасні принципи побудови МКХ-11 і DSM-5;
- структуру, категорії та діагностичні критерії психічних розладів;
- спільні та відмінні риси двох класифікаційних систем;
- етичні та професійні стандарти застосування класифікаторів у клінічній практиці;
- особливості класифікації розладів настрою, психотичних станів, розладів особистості та адиктивної поведінки.

Уміти:

- застосовувати діагностичні критерії МКХ-11 та DSM-5 у практичній діяльності;
- здійснювати порівняльний аналіз класифікаційних систем та робити висновки щодо їх практичної цінності;
- інтерпретувати клінічні випадки відповідно до сучасних класифікаторів;
- диференціювати психічну норму та патологію на основі міжнародних стандартів;
- використовувати класифікатори для планування психодіагностики, психокорекції та психотерапії;
- дотримуватися етичних принципів та професійної відповідальності у роботі з пацієнтами;

- співпрацювати у міждисциплінарних командах, використовуючи єдину класифікаційну базу.

9. Зміст навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Сучасне розуміння сучасних класифікаторів психічних хвороб МКХ-11; ДСМ-5» складається з двох змістовних модулів:

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади класифікації психічних розладів

1. Історія становлення та розвиток міжнародних класифікацій психічних хвороб.

Аналіз еволюції підходів до класифікації психічних розладів, від перших систематизацій до сучасних міжнародних стандартів.

2. Концептуальні принципи побудови МКХ-11 та DSM-5.

Вивчення методологічних засад, логіки структурування та наукових підходів, що лежать в основі класифікаторів.

3. Основні категорії та діагностичні критерії психічних розладів.

Ознайомлення з ключовими групами психічних хвороб та їх діагностичними характеристиками.

4. Порівняння підходів МКХ-11 і DSM-5: спільні та відмінні риси.

Критичний аналіз схожостей і відмінностей у класифікації та діагностиці психічних розладів.

5. Етичні та професійні аспекти використання класифікаторів у клінічній практиці.

Розгляд питань професійної відповідальності, етичних дилем та міждисциплінарної взаємодії.

Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти використання класифікаторів

6. Розлади настрою та тривожні стани: діагностичні критерії та практичні приклади.

Вивчення класифікації депресивних і тривожних розладів та їх застосування у практиці.

7. Психотичні розлади: шизофренія, гострі психотичні епізоди, їх класифікація.

Аналіз діагностичних критеріїв психотичних станів та їх клінічне значення.

8. Розлади особистості та поведінки: діагностичні підходи та консультування.

Ознайомлення з класифікацією розладів особистості та особливостями психологічної допомоги.

9. Залежності та адиктивна поведінка: класифікація та психокорекційні стратегії.

Вивчення класифікаційних критеріїв адиктивних розладів та підходів до їх корекції.

10. Використання класифікаторів у психодіагностиці, психотерапії та міжпрофесійній взаємодії.

Практичне застосування МКХ-11 і DSM-5 у діагностиці, терапії та співпраці між фахівцями.

10. Структура залікового кредиту з дисципліни

Назви змістовних модулів і тем практичних занять	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
		л.	пр.	с.р.
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади класифікації психічних розладів				
Тема 1. Історія становлення та розвиток міжнародних класифікацій психічних хвороб.	10	2	2	6
Тема 2. Концептуальні принципи побудови МКХ-11 та DSM-5.	10	2	2	6
Тема 3. Основні категорії та діагностичні критерії психічних розладів.	10	2	2	6
Тема 4. Порівняння підходів МКХ-11 і DSM-5: спільні та відмінні риси.	10	2	2	6
Тема 5. Етичні та професійні аспекти використання класифікаторів у клінічній практиці.	9	2	1	6
Змістовий модуль 2. Прикладні аспекти використання класифікаторів				
Тема 6. Розлади настрою та тривожні стани: діагностичні критерії та практичні приклади.	9	2	1	6
Тема 7. Психотичні розлади: шизофренія, гострі психотичні епізоди, їх класифікація.	8	2	1	5
Тема 8. Розлади особистості та поведінки: діагностичні підходи та консультування.	8	2	1	5
Тема 9. Залежності та адиктивна поведінка: класифікація та психокорекційні стратегії.	8	2	1	5
Тема 10. Використання класифікаторів у психодіагностиці, психотерапії та міжпрофесійній взаємодії.	8	2	1	5
Усього:	90	20	14	56

11. Тематика самостійних занять з дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Еволюція класифікацій психічних хвороб – Охарактеризуйте етапи розвитку класифікацій; – Назвіть ключові відмінності ранніх і сучасних систем; – Зазначте вплив історичного контексту;	6

	– Опишіть переваги та обмеження сучасних класифікаторів	
2	Принципи побудови МКХ-11 та DSM-5 – Охарактеризуйте методологічні засади; – Перелічте структурні особливості; – Зазначте концептуальні відмінності; – Розкрийте вплив принципів на діагностику	6
3	Категорії та діагностичні критерії – Назвіть основні групи психічних хвороб; – Охарактеризуйте діагностичні критерії; – Опишіть способи забезпечення валідності; – Зазначте труднощі застосування критеріїв	6
4	Порівняння МКХ-11 і DSM-5 – Перелічте спільні риси; – Охарактеризуйте відмінності; – Опишіть вплив на діагностичні рішення; – Запропонуйте інтегроване використання	6
5	Етичні та професійні аспекти – Охарактеризуйте етичні дилеми; – Зазначте способи захисту прав пацієнтів; – Опишіть роль професійної відповідальності; – Розкрийте значення класифікаторів для співпраці	6
6	Розлади настрою та тривожні стани – Охарактеризуйте критерії діагностики; – Назвіть терапевтичні стратегії; – Опишіть приклади застосування; – Зазначте способи диференціації	6
7	Психотичні розлади – Охарактеризуйте критерії шизофренії та психозів; – Перелічте форми психозів; – Опишіть клінічне значення класифікації; – Зазначте труднощі діагностики	5
8	Розлади особистості та поведінки – Назвіть типи розладів особистості; – Охарактеризуйте критерії діагностики; – Опишіть використання у консультуванні; – Розкрийте виклики роботи з пацієнтами	5
9	Залежності та адиктивна поведінка – Перелічте види залежностей; – Охарактеризуйте критерії адиктивних розладів; – Запропонуйте психокорекційні стратегії; – Опишіть роль класифікаторів у реабілітації	5
10	Використання класифікаторів у практиці – Охарактеризуйте застосування у психодіагностиці; – Зазначте можливості у психотерапії; – Опишіть значення для співпраці; – Розкрийте перспективи розвитку класифікацій	5
Всього		56

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні:

1. Міжнародна класифікація хвороб 11-го перегляду (МКХ-11). – Женева: ВООЗ, 2019.
2. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (DSM-5). – Washington, DC: APA, 2013.
3. First, M. B., Tasman, A. Clinical Guide to the Diagnosis and Treatment of Mental Disorders. – Wiley, 2010.
4. Kendler, K. S., Parnas, J. Philosophical Issues in Psychiatry III: The Nature and Sources of Historical Change. – Oxford University Press, 2017.
5. Stein, D. J., et al. Mental, Behavioral and Neurodevelopmental Disorders in ICD-11. – Cambridge University Press, 2020.
6. American Psychiatric Association. DSM-5 Handbook of Differential Diagnosis. – APA, 2014.
7. Reed, G. M., et al. Innovations and Changes in ICD-11: Mental and Behavioral Disorders. – World Psychiatry, 2019.
8. Kupfer, D. J., Regier, D. A. Neuroscience, Clinical Evidence, and the Future of Psychiatric Classification. – APA, 2011.
9. Maj, M. The Clinical Utility of Psychiatric Diagnosis. – World Psychiatry, 2018.
10. WHO. ICD-11 Clinical Descriptions and Diagnostic Guidelines. – Geneva: WHO, 2022.

Додаткові:

11. Sadock, B. J., Sadock, V. A., Ruiz, P. Kaplan & Sadock's Synopsis of Psychiatry. – Wolters Kluwer, 2015.
12. Paris, J. Overdiagnosis in Psychiatry. – Oxford University Press, 2015.
13. Frances, A. Saving Normal. – HarperCollins, 2013.
14. Parnas, J., Zahavi, D. The Role of Phenomenology in Psychiatric Diagnosis. – Psychopathology, 2018.
15. Kendler, K. S. The Nature of Psychiatric Disorders. – World Psychiatry, 2016.
16. Bolton, D. What is Mental Disorder? – Oxford University Press, 2008.
17. Hyman, S. E. The Diagnosis of Mental Disorders: The Problem of Reification. – Annual Review of Clinical Psychology, 2010.
18. Zachar, P., Kendler, K. S. The Philosophy of Psychiatric Classification. – Routledge, 2017.
19. Tyrer, P., et al. Personality Disorder: A New Global Perspective. – Cambridge University Press, 2015.
20. Jablensky, A. Psychiatric Classification: Concepts and Controversies. – Dialogues in Clinical Neuroscience, 2016.

Інформаційні ресурси

1. WHO ICD-11: <https://icd.who.int>
2. American Psychiatric Association DSM-5: <https://psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm>
3. World Psychiatry Journal: <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/20515545>

4. National Institute of Mental Health (NIMH): <https://www.nimh.nih.gov>
5. Міністерство охорони здоров'я України: <https://moz.gov.ua>
6. Центр громадського здоров'я МОЗ України: <https://phc.org.ua>
7. Національна служба здоров'я України: <https://nszu.gov.ua>
8. Програма «Ти як?» (Всеукраїнська програма психічного здоров'я): <https://mentalhealth.gov.ua>

13. Контроль і оцінка результатів навчання

13.1. Види контролю (поточний, підсумковий), проміжна атестація

Методи контролю: поточний, підсумковий.

При оцінюванні знань здобувача освіти приділяється перевага стандартизованим методам контролю: тестування (комп'ютерне), письмові роботи, контроль практичних навичок.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми. Він містить: опитування, співбесіду, відповіді на питання, комп'ютерне тестування, виступ з доповіддю, захист рефератів.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці вивчення дисципліни у вигляді диференційованого заліку.

13.2. Форми контролю

Оцінка за розділ визначається як сума оцінок поточної навчальної діяльності (у балах) та оцінки підсумкового контролю (у балах), яка виставляється при оцінюванні теоретичних знань та практичних навичок відповідно до переліків, визначених програмою дисципліни.

Максимальна кількість балів, що присвоюється здобувачу освіти при засвоєнні кожного розділу (залікового кредиту) – 100, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 60 балів (60%), за результатами підсумкового контролю – 40 балів (40%).

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей з кожної теми та під час індивідуальної роботи викладача зі здобувачами освіти. При оцінюванні навчальної діяльності здобувача освіти необхідно надавати перевагу стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

ОЦІНКУ “ВІДМІННО” отримує здобувач освіти, який твердо знає програмовий матеріал, глибоко його засвоїв, вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає, у відповіді якого тісно пов'язується теорія з практикою. При цьому здобувач освіти не вагається з відповіддю при видозміні завдання, вільно справляється з задачами та питаннями другого та третього рівня оцінки знань, виявляє знайомство з монографічною літературою, вірно обґрунтовує прийняте рішення, різносторонніми навиками та прийомами виконання практичних робіт. Практичні навички виконує без помилок, вміє в професійній діяльності ефективно використовувати набуті знання.

ОЦІНКУ “ДОБРЕ” отримує здобувач освіти, який знає програмовий матеріал грамотно і змістовно його викладає, який не допускає значних неточностей у відповіді на запитання, правильно використовує теоретичні положення при вирішенні практичних запитань і задач, володіє необхідними навиками і технікою їх виконання.

ОЦІНКУ “ЗАДОВІЛЬНО” отримує здобувач освіти, який знає основний матеріал, але не засвоїв його деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушує послідовність у викладанні програмового матеріалу і відчуває труднощі при виконанні практичних навиків або виконує їх з істотними помилками, з помилками вирішує ситуаційні задачі третього рівня контролю знань.

ОЦІНКУ “НЕЗАДОВІЛЬНО” отримує здобувач освіти, який не знає значної частини програмового матеріалу, допускає значні помилки у його викладанні, невпевнено, з великими труднощами виконує практичні навиків.

Бали за поточну успішність прив’язуються до середньої арифметичної оцінки за традиційною чотирибальною системою незалежно від кількості занять. Конвертація проводиться перед підсумковим контролем.

Підсумковий контроль здійснюється по завершенню вивчення всіх тем на останньому контрольному занятті. До підсумкового контролю допускають здобувачів освіти, які виконали всі види робіт, що передбачені навчальною програмою, та при вивченні розділу набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Конкретні форми підсумкового контролю визначаються у робочій навчальній програмі

Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо здобувач освіти набрав не менше 20 балів.

Оцінювання дисципліни:

Оцінка з дисципліни виставляється лише здобувачам освіти, яким зараховані усі розділи з дисципліни. Оцінка з дисципліни виставляється як середня з оцінок за розділи, на які структурована навчальна дисципліна. Оцінка з дисципліни F ("2") виставляється здобувачам освіти, яким не зараховано хоча б один розділ з дисципліни після завершення її вивчення. Оцінка Fx ("2") виставляється здобувачам освіти, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але не склали підсумковий контроль. Вони мають право на повторне складання підсумкового контролю не більше двох разів за графіком, затвердженим деканатом.

Здобувачі освіти які одержали оцінку F по завершенні вивчення дисципліни (не виконали навчальну програму хоча б з одного розділу або не набрали за поточну навчальну діяльність з розділу мінімальну кількість балів), мають **пройти повторне навчання з відповідного розділу**. Рішення приймається керівництвом ЗВО відповідно до нормативних документів, затвердженим в установленому порядку.

14. Політика навчальної дисципліни

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватися обов'язків, передбачених статтею 63 Закону України «Про вищу освіту», а також:

- своєчасно та в повному обсязі відвідувати заняття, передбачені навчальним планом та графіком навчального процесу;
- своєчасно та належним чином виконувати всі види завдань, передбаченими навчальними планами та програмами;
- у встановленому державними стандартами обсязі володіти теоретичними знаннями, практичними навичками, сучасними методами досліджень, проходити контрольні заходи, передбачені навчальними планами та програмами;
- своєчасно складати (перескладати) залік, виконувати контрольні роботи, відпрацьовувати заняття в терміни та за графіком, встановленими кафедрою психології;
- своєчасно інформувати викладача щодо неможливості з поважних причин відвідувати заняття;
- постійно прагнути до підвищення загальної культури, морального вдосконалення, проявляти належну повагу до керівних, науково-педагогічних, навчально-допоміжних працівників;
- дбайливо ставитись до майна, яке йому надано в користування, дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку;
- виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачені відповідними правилами та інструкціями.
- у повному обсязі відшкодувати збитки, нанесені невиконанням чи неналежним виконанням умов з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки.

Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватися положень етичного кодексу ЗФУУ.

Здобувач освіти має права, передбачені статтею 62 Закону України «Про вищу освіту».

Усі форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів зазначенні в положенні університету про оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни.